

KORMOS ZOLTÁN

Ahol Európa nem ér véget: a periféria periferiája

Az MTA Regionális Kutatások Központja Debreceni Osztályán működő tudományos műhely – melynek tevékenységét egy új könyv dicséri – egyik fő kutatási területe a határmentiséggel, annak társadalmi-gazdasági következményeivel és a határokon átnyúló kapcsolatokkal összefüggő kérdések vizsgálata. A határrégiók jelentős része az államszocializmus és a hidegháború évtizedeinek tudatos alulfejlesztése következtében gazdaságilag, társadalmilag elmaradott. Ráadásul a rendszerváltást követő gazdasági visszaesés is fokozottan sújtotta az említett térségeket. Ezt ismerte fel az Európai Unió, amelynek regionális politikája stratégiai célként kezeli a határrégiók fejlesztését, annak érdekében, hogy a rendelkezésre bocsátott pénzeszközök segítségével a határokkal elválasztott területek magukra találjanak.

A kötetben feldolgozott történelmi és politikai problémák nem a kutatók elméleti felfedezései, hanem a határ menti térségekben élők kézzelfogható, mindennapi gondjainak felvetései, így aktualitásuk megkérdőjelezhetetlen. A schengeni határőrizeti rend 2007. december 21-i bevezetése után az érintett szakaszon erősödött az államhatárok elválasztó szerepe, nehezítve a magyar–ukrán kapcsolatokat, és fokozva a Kárpátalján élő magyarság anyaországtól való elszigeteltségét. A téma aktualitását tovább növeli, hogy Magyarország tranzit-, vagy „kapuország”-szerepe az új Európában keleti és délkeleti irányban egyre inkább felértékelődik.

A könyv nyolc tanulmányt foglal magába. Az *első* a határon átívelő együttműködést

meghatározó történeti, földrajzi, jogi-intézményi, gazdasági és társadalmi dimenziókat tárgyalja. A *második* fejezet a határőrizetre és határforgalomra vonatkozó adatokat ismerteti, annak figyelembevételével, hogy a magyar–ukrán határszakasz az Európai Unió külső határává vált. A *harmadik* tanulmány szerzője az ukrán állampolgárok magyarországi munkavállalásának néhány területi aspektusát világítja meg. A *negyedik* fejezetben Szabolcs-Szatmár-Bereg megye lakosságának és polgármestereinek a külföldi munkavállalókhoz való viszonyát, befogadási hajlandóságát térképezték fel kérdőívek segítségével. Az *ötödik* rész a települések közötti kapcsolatokat vizsgálva állapítja meg, hogy „a települések és az önkormányzati társulások jóval aktívabbak a határon átnyúló kapcsolatok kezdeményezésében, mint a regionális és az állami szint. (...) A magyar–ukrán határ menti együttműködésben leginkább az alulról építkezés figyelhető meg, azaz nagy jelentősége van a személyes kapcsolatoknak nemcsak a lakossági, de a gazdasági és más jellegű együttműködések esetében is”. Ennek következtében „várhatóan felértékelődik a kisebb léptékű intézményi formák, kistérségi, városközi, településszövet-ségi stb. kapcsolatokon alapuló együttműködések szerepe”. A közös turisztikai lehetőségekről szóló *hatodik* fejezet, mely az infrastruktúra fejlesztésére hívja fel a figyelmet, az Ungváron működő Ukrán–Magyar Területfejlesztési Iroda munkatársainak írása. A kárpátaljai logisztikai klaszter létesítésének koncepcióját mutatja be a *hetedik* tanulmány, és a nemzeti logisztikai központok hálózatának szükséges-

ségét hangsúlyozza a közlekedési folyosókhoz illeszkedve. A tanulmánykötet záró fejezete az összegző gondolatok és fejlesztési javaslatok mellett figyelmeztet a lehetőségekben rejlő veszélyekre is.

A kiadvány a teljes körű szakirodalmi áttekintésen túl számos új kutatási eredménnyel járul hozzá a téma feldolgozásához. A kevesebb forrás és az alapvetően hátrányos helyzet nehéz fejlődés elé állítja a térséget. A problémák megoldásához a legfontosabb feladatok: a megközelíthetőség javítása, a határátkelés gyorsítása, a gazdasági kapcsolatok élénkítése, a közlekedés- és infrastruktúra-fejlesztés, a környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodási, oktatási és kutatási együttműködés, valamint a területfejlesztési intézményrendszer fejlesztési elképzeléseinek összehangolása.

„Abban tehát, hogy a külső határrégiók milyen módon válhatnak a kelet felé terjeszkedő európai ... integrációs folyamatok modern

... tranzitterületévé, perdöntő jelentősége lesz ... a periferikus helyzetű határ menti területek, kistérségek, településegységek és települések ... határon átnyúló együttműködési ... képességének.” Ki kell használni a régió kelet-nyugati közvetítőszerepének lehetőségeit a gazdasági, a kereskedelmi, a kulturális és a civil kapcsolatok terén is, különös tekintettel a magyarlakta határon túli területekre. A projekt típusú és az uniós források által generált új együttműködési lehetőségektől remélhető, hogy valódi funkciókkal rendelkező határrégiók jönnek létre. Ennek alapfeltételét a határrégió gazdasági megerősödése jelenti.

A tudományos igényességgel és olvasmányos jelleggel készült mű okkal tarthat igényt a szakavatott és a laikus érdeklődők figyelmére egyaránt. (Baranyi Béla (szerk.): *Magyar–ukrán határrégió. Együttműködés az Európai Unió külső határán*. MTA Regionális Kutatások Központja, Debrecen, 2008)

